

Granskning av samverkan kring missbruksvård

Säffle kommun

Innehåll

Sammanfattande bedömningar och rekommendationer	2
1. Inledning	3
1.1. Bakgrund	3
1.2. Syfte och revisionsfrågor	3
1.3. Ansvarig nämnd	4
1.4. Avgränsning	4
1.5. Metod och genomförande.....	4
1.6. Revisionskriterier	4
2. Styrning av missbruksvården i Säffle.....	5
2.1. Det finns fastställda mål för missbruksvården och för SIP	5
2.2. Det finns en överenskommelse i länet som styr samarbetet	5
2.3. Lokala överenskommelser	6
2.4. Interna styrdokument	8
3. Hur missbruksvården bedrivs.....	9
3.1. Missbruksvård i kommunens regi	9
3.2. Förebyggande arbete.....	9
3.3. Biståndsbedömning, stöd och behandling.....	10
3.4. Pågående utvecklingsarbete.....	11
3.5. Det finns en varierande kvalitet på samverkan med regionens verksamheter	11
4. Uppföljning och utveckling	13
4.1. Kommunens egen uppföljning.....	13
4.2. Uppföljning av länsgemensamma avtal och överenskommelser	13
5. Tidigare granskning av missbruksvården.....	14
6. Svar på revisionsfrågor	15
Bilaga 1 Källförteckning.....	17
Bilaga 2 Aktgranskning.....	18

Sammanfattande bedömningar och rekommendationer

EY har på uppdrag av revisorerna i Region Värmland och i länets samtliga kommuner genomfört en granskning av samverkan kring missbruksvård. Granskningens syfte är att bedöma om berörda nämnder utifrån sina olika ansvar och uppdrag har inrättat arbets- och samverkansformer samt rutiner för informationsöverföring i syfte att bedriva missbruksvården på ett ändamålsenligt sätt.

Denna rapport är en bilaga till den samlade rapporten, *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*, och beskriver iakttagelser som är specifika för Säffle kommun. Informationen behöver förstås utifrån den samlade bilden som beskrivs i den gemensamma rapporten. Några specifika iakttagelser vi lyfter fram i denna bilaga är:

Enligt både socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen samt den länsgemensamma överenskommelsen kring missbruk- och beroendefrågor ska en samordnad individuell planering (SIP) initieras för alla personer som behöver samordnade insatser från båda huvudmännen för att få sina behov tillgodosedda. Den som ser behovet av en SIP ska initiera den och i planeringen ska insatser och ansvar tydliggöras. Granskningen tyder på att detta inte sker i förväntad utsträckning.

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende rekommenderar användandet av standardiserade bedömningsinstrument inom både socialtjänsten och hälso- och sjukvården som verktyg för att identifiera och bedöma nivå och typen av en individs förhållande till alkohol och droger. Vi har noterat att detta inte sker i förväntad utsträckning.

Det hör till nämndens uppgifter enligt Socialtjänstlagen att arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Nämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns. I granskningen uppmärksammar vi att det förebyggande arbetet till övervägande del är inriktat mot barn och unga, vilket är fallet även i merparten av länets kommuner. Vi bedömer att det finns utrymme att utveckla detta arbete, förslagsvis långsiktigt med beaktande av de förändringar som väntas ske i samband med införandet av ny socialtjänstlag.

I granskningen uppmärksammar vi generellt att de inblandade aktörerna har en ömsesidig förståelse för varandras uppdrag och förutsättningar, och från flera håll lyfts synpunkter om ett hårt samtalsklimat. Mot denna bakgrund rekommenderas samtliga parter att aktivt arbeta för att förbättra förhållningssättet till varandra.

Utifrån vad som framkommit i granskningens bilaga rekommenderar vi att socialnämnden i Säffle kommun:

- ▶ **Säkerställer att samordnad individuell planering initieras för brukare som behöver det, för att insatser på bästa sätt ska samordnas mellan huvudmännen.**
- ▶ **Säkerställ att det finns tydliga rutiner och att all berörd personal har kunskap om de standardiserade bedömningsinstrument som ska användas vid utredning av missbruk och beroende.**
- ▶ **Utveckla arbetet med att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel.**
- ▶ **Värna om att samverkan på alla nivåer präglas av tillit och respekt, och verkar för att förbättra kunskapen om varandras förutsättningar och uppdrag.**

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Revisorerna i Region Värmland har under en följd av år genomfört gemensamma granskningar tillsammans med revisorerna i länets kommuner beträffande de områden där regionen och kommunerna har ett gemensamt ansvar.

Ett av dessa områden är missbruksvården, där vård, omsorg och stöd utförs av enheter och personal inom båda huvudmännen. När två huvudmän ska samverka och har ett gemensamt ansvar för verksamhet som rör vård, omsorg och stöd är det viktigt att kunskaps- och informationsöverföringen mellan verksamheterna fungerar på ett bra sätt. Bristande kommunikation i mellan kommunen och regionen kan påverka vårdens kvalitet, vilket kan äventyra patientsäkerheten och leda till att patienter inte får den vård, omsorg och det stöd de behöver.

Mot denna bakgrund har revisorerna i Region Värmland och länets samtliga kommuner genomfört en gemensam granskning av missbruksvården. Denna rapport avser iakttagelser specifika för Säffle kommun; för fortsatt läsning kring länsgemensamma iakttagelser se även den samlade granskningsrapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

Granskningen omfattar huvudmännens samverkan avseende den vård för missbruk som riktas till vuxna, det vill säga till enskilda från 18 år och uppåt.

1.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att bedöma om nämnderna, utifrån sina olika ansvar och uppdrag, har inrättat arbets- och samverkansformer samt rutiner för informationsöverföring, i syfte att bedriva missbruksvården på ett ändamålsenligt sätt. I granskningen ingår även en uppföljning av de rekommendationer som gavs i revisionsrapporten "Granskning av samverkan kring missbruksvård" från 2017.

Granskningen besvarar följande revisionsfrågor:

- ▶ Vilka aktuella avtal och överenskommelser finns mellan Region Värmland och berörda kommuner?
- ▶ Vilka styrdokument har regionen respektive kommunerna utfärdat till sina berörda verksamheter samt vilka instanser har beslutat om styrdokumentet?
- ▶ Hur bedrivs arbetet i verksamheterna och överensstämmer det med vad som avtalats och vad som framgår av beslutade styrdokument, sker till exempel upprättandet av SIP i avsedd omfattning?
- ▶ Bedriver huvudmännen ett förebyggande arbete mot missbruk?
- ▶ Har ansvariga styrelser och nämnder följt upp om avtal och andra styrdokument efterlevs?
- ▶ Bedöms styrelsernas och nämndernas styrning, uppföljning och interna kontroll vara tillräcklig för att säkerställa ändamålsenliga arbets- och samverkansformer mellan huvudmännen samt mellan huvudmännens olika enheter?
- ▶ Har åtgärder vidtagits utifrån de iakttagelser och rekommendationer som framfördes i granskningen 2017?
- ▶ Om granskningen påvisar brister, vilka åtgärder behöver vidtas?

1.3. Ansvarig nämnd

Denna granskningsrapport avser socialnämnden i Säffle kommun som är huvudman och ansvarar för att tillhandahålla och fullgöra kommunens uppgifter inom bland annat beroende- och missbruksområdet.

1.4. Avgränsning

Granskningen avgränsas till att gälla det arbete som Region Värmland och de i granskningen ingående kommunerna bedriver inom missbruksvården.

Granskningen ska ligga till grund för ansvarsprövningen 2023.

1.5. Metod och genomförande

Granskningen har genomförts genom intervjuer med tjänstepersoner samt socialnämndens presidium. Granskningen har även genomförts genom dokumentstudier av relevanta dokument. Samtliga intervjuade funktioner samt granskade dokument framgår i källförteckningen i bilaga 1. Intervjuade personer inom regionens verksamheter, vårdcentraler samt civilsamhället framgår av den samlade granskningsrapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

Granskningen har även omfattat en aktgranskning som syftar till att bedöma kommunens arbetsprocesser och följsamheten av lagstöd, förordningar, överenskommelser och lokala rutiner gällande beroende och missbruk.

Granskningen har följt god revisions sed. En prövning har skett av de sakkunnigas oberoende och integritet i relation till uppdraget och det har inte framkommit några omständigheter som strider mot att någon av medarbetarna ska kunna agera oberoende i denna granskning. Utöver intern kvalitetssäkring har samtliga intervjuade haft möjlighet att komma med synpunkter på rapportutkastet, detta för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta uttalanden.

1.6. Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna kan hämtas från lagar och förarbeten eller interna regelverk beslutade av fullmäktige. I denna granskning utgörs de huvudsakliga revisionskriterierna av:

- ▶ Kommunallagen (2017:727)
- ▶ Socialtjänstlagen (2001:453)
- ▶ Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)
- ▶ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.
- ▶ Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende (2019)

Tillämpliga paragrafer och avsnitt återges löpande i rapporten.

2. Styrning av missbruksvården i Säffle

Det finns ett delat ansvar mellan regionen och kommunen gällande vård, omsorg och stöd till personer med en missbruks- och beroendeproblematik. Ansvaret regleras bland annat i hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen. Nedan beskrivs ett antal observationer specifika för Säffle kommuns styrning av sin del i missbruksvården.

2.1. Det finns fastställda mål för missbruksvården och för SIP

I *Fullmäktigemål och budget 2023-2025 för Säffle kommun samt ägardirektiv för bolagskoncernen* framgår fullmäktigemål med externt och internt perspektiv. Inget av målen har bäring på missbruksvården. I socialnämndens verksamhetsplan och detaljbudget 2023 har fullmäktiges mål brutits ner, men ingen av dem har direkt koppling till beroende- och missbruksvården. Dock har fullmäktigemålet *Säffle kommun möjliggör det goda livet* brutits ner av socialnämnden till målet *Antalet genomförda samordnade individuella planer (SIP) ska öka*. Detta ska mätas i antal varje månad. Det framgår att det finns en stor förbättringspotential gällande SIP.

Av socialnämndens verksamhetsplan och detaljbudget 2023 framgår att det finns ökade kostnader för placeringar inom individ- och familjeomsorgen, främst vad gäller barn och unga, på grund av fortsatt högt inflöde av nya ärenden med anledning av missbruk och kriminalitet. I *Risikanalys med värderingar och åtgärdsplan 2023-2024* framgår att kommunens försämrade socioekonomi medför social problematik som leder till kraftigt ökade placeringskostnader inom individ- och familjeomsorgen. Dessa kostnader förväntas ligga på en hög nivå under 2023 och av dokumentet *Central styrning 2023* framgår att placeringar avseende missbruk ökat sedan föregående år.

Av dokumentet *Central styrning 2023* framgår att fullmäktiges mål brutits ner till tre nämndmål med bäring på beroende- och missbruksområdet:

- ▶ Av de vuxna med risk-, missbruk, beroende som varit i kontakt med socialtjänsten för att få stöd, ska högst 20% behöva placeras utanför sitt hem och 80% få hjälp i öppenvård.
- ▶ Andelen vuxna med risk-, missbruk, beroende som tar del av råd- och stödinsatser utan biståndsbedömning ska öka.
- ▶ De metoder och tekniker som används i arbetet med vuxna i risk-/missbruk ska till 80% ha starkt vetenskapligt stöd och finnas beskrivna i Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende (Socialstyrelsen).

Kommunen är medlem i *Värmlands läns vårdförbund* som genom förbundsordningen har fått kommunfullmäktiges mandat att ingå i en ledningsgrupp som leder länets samlade ledning, styrning och utveckling av missbruks- och beroendevården. Detta arbete beskrivs i den samlade rapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

2.2. Det finns en överenskommelse i länet som styr samarbetet

Enligt socialtjänstlagen (2 kap 7 §) ska kommunen ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga gällande personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar.

Länsöverenskommelse Vuxna i Värmland är en överenskommelse som beslutades 2010 av Värmlands läns vårdförbund och dåvarande Landstinget i Värmland. Överenskommelsen

gäller därmed för alla kommuner i Värmland samt Region Värmland och har reviderats med cirka två års mellanrum, senast 2022. Överenskommelsen gäller för personer över 18 år.

Syftet med överenskommelsen är dels att säkerställa att den missbruks- och beroendevård som kommunerna samt hälso- och sjukvården erbjuder är utformad i enlighet med Nationella riktlinjer som kräver att insatserna ska bygga på evidensbaserad praktik och dels att tydliggöra de olika parternas roller, ansvar och samverkan dem emellan.

Överenskommelsen har två nivåer: en länsövergripande och en lokal. Den länsövergripande nivån syftar till att skapa en gemensam organisation, samordna resurser, öka politisk medvetenhet och fördela roller mellan parterna. Den lokala nivån syftar till att klargöra samverkan och roller mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård. Det finns lokala ledningsgrupper som har ansvar för att följa styrdokumentet. Överenskommelsen reglerar också vårdcentralernas och psykiatrins roll och ansvar för målgruppen. Personer med komplexa vårdbehov eller samsjuklighet ska få behandling samtidigt och integrerat av beroendevården och socialtjänsten i och med att ansvaret ligger både på hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. Därför ska det finnas lokala riktlinjer för samarbete och samordning för att behandla brukare med samsjuklighet. Kommunerna och regionen har en skyldighet att upprätta samordnade individuella planer (SIP) för alla personer som behöver det för att kunna få sina behov tillgodosedda genom insatser från båda huvudmännen (2 kap. 7 § socialtjänstlagen och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen). För att underlätta arbetet i praktiken, bör skriftliga lokala rutiner upprättas för att beskriva hur praktisk användning och genomförande av SIP ska ske. Detta för att ge bästa möjliga vård och stöd till personer med missbruks- och beroendeproblematik och undvika att patienter och klienter faller mellan stolarna.

För att säkerställa en god missbruks- och beroendevård är det viktigt att man använder samma terminologi, definitioner samt skattnings- och bedömningsinstrument för att underlätta kommunikationen mellan verksamhetsområdena. Överenskommelsen tydliggör inom vilka områden respektive huvudman särskilt ansvarar för och om specialistnivå/allmännivå krävs. Socialtjänsten ska aktivt hjälpa personer med missbruk att bli fria från missbruket och stödja dem i att få arbete, bostad och utbildning. De ska erbjuda rådgivning, utredning, bedömning och insatser i form av psykosocialt stöd och behandling.

Överenskommelsen ligger till grund för ett antal lokala överenskommelser.

2.3. Lokala överenskommelser

Den lokala ledningsgruppen, bestående av första linjens chefer inom socialtjänst, vårdcentraler och öppenvårdspsykiatri, i Säffle och Grums kommun, har upprättat en gemensam lokal överenskommelse. Överenskommelsen innehåller en tabell som beskriver ansvarsområden för verksamheterna avseende vård och stöd vid missbruk och beroende samt när personer har behov av insatser från flera aktörer. Beroendecentrum¹ ingår i avtalet som en gemensam verksamhet mellan regionen och kommunerna i Värmland.

I överenskommelsen anges ett flertal bedömningsinstrument och anvisning om när de kan användas och vilken aktör som har ansvar. Vissa bedömningsinstrument finns hos alla

¹ Beroendecentrum är ett HVB-hem som Region Värmland och Värmlands läns vårdförbund driver gemensamt sedan 2007. Verksamheten erbjuder medicinsk abstinensbehandling samt psykiatriska och psykosociala bedömningar. Målgruppen är individer över 18 år som är bosatta i Värmland och placeringar sker via biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen (SoL) och vårdbegäran från respektive hemkommun.

aktörer, till exempel AUDIT och DUDIT. Av överenskommelsen framgår att flera aktörers uppgifter överlappar varandra, till exempel medicinska tester för alkohol och droger.

I dokumentet finns preventiva och tidiga insatser angivna, till exempel motiverande samtal (MI) hos vårdcentral och telefonrådgivning, råd och stöd och MI hos socialtjänsten. Psykiatriska öppenvården ska erbjuda MI och samtal om levnadsvanor. Beroendecentrum erbjuder inga preventiva eller tidiga insatser.

Det framgår av överenskommelsen att det ska finnas former och rutiner för ett samlat ansvarstagande för personer som har behov av insatser från flera aktörer och i varje samverkansärende, men klientens godkännande, ska en SIP upprättas som tydliggör vilken aktör som ansvarar för olika insatser. Det framgår inte att någon har ett huvudansvar för att kalla till SIP, utan det ligger på samtliga aktörer.

En av delarna i överenskommelsen handlar specifikt om behandling vid samsjuklighet och det framgår att vid samsjuklighet har vårdcentralen, tillsammans med socialtjänst och öppenvårdspsykiatri, ett delat ansvar för SIP. Vårdcentralen har även ansvar för bedömning och öppenvårdspsykiatri ansvarar för samverkan med socialtjänsten, medicinska bedömningar och integrerad behandling med fokus på beroende/missbruk och psykisk sjukdom. Beroendecentrum ansvarar vid behov för behandling av både psykiskt tillstånd och beroendeproblematik.

Respektive huvudmans ansvar för insatser till målgruppen beskrivs i tabell nedan.

Aktör	Målgrupp	Ansvarsområde
Vårdcentral	Personer med måttligt och alkoholmissbruk och alkoholberoende	Erbjuda tidiga insatser, stöd och behandling, somatisk vård, samverka och poliklinisk avgiftning
	Personer med komplicerat alkoholberoende	Samverkan med psykiatri och vid behov med lokal beroendeklinik
	Personer med narkotikaberoende	Upptäcka och remittera
Psykiatriska öppenvården	Personer med narkotikamissbruk och personer med narkotikaberoende	Erbjuda utredning, diagnosticera och behandling
	Personer med samsjuklighet	Samverkan ska ske med beroende och socialtjänst vid behandling vid behov
	Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	Integrerade insatser
Socialtjänst	Personer med missbruk	Erbjuda rådgivning, utredning, bedömning, biståndsbedömda insatser, psykosociala insatser och psykosocialt stöd

Utöver dessa avtal finns även avtal gällande HVB-hemmen Beroendecentrum och Riddarnäset som slutits mellan Värmlands läns vårdförbund och Region Värmland, men där platserna nyttjas av Säffle kommun. Dessa avtal beskrivs i den samlade rapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

2.4. Interna styrdokument

I socialnämndens reglemente² och delegationsordning³ ingår individ- och familjeomsorgen. Lagrum och beslut finns delegerade till förste socialsekreterare, handläggare samt andra nyckelpersoner i verksamheten. Det riktlinjer för handläggning vuxna antagna av socialnämnden, men det framkommer i faktakontrollen att de är i behov av revidering på grund av omorganisering (se avsnitt 3.1).

² Socialnämndens reglemente, upprättad 2019-03-04. Godkänd av kommunstyrelsen 2019-06-03

³ Delegationsordning för socialförvaltningen, beslutad av socialnämnden 2021-11-23. Senast reviderad 2023-08-22.

3. Hur missbruksvården bedrivs

3.1. Missbruksvård i kommunens regi

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende (2019) innehåller rekommendationer om både behandlingsmetoder och organiseringen av vården. Av rekommendationerna framgår att bedömningsinstrument kan underlätta beslut om behandling och kan användas för att följa utfall av åtgärder. Vidare framgår att det kan finnas behov av olika insatser för personer som behöver hjälp att samordna sina olika vård- och stödåtgärder. Riktlinjerna betonar vikten av en individanpassad vård som respekterar patientens självbestämmande och integritet. Det ska finnas en helhetssyn på klientens behov och åtgärder ska baseras på evidensbaserade metoder.

Inom Säffle kommun består socialförvaltningen bland annat av individ- och familjeomsorgen (IFO). Vuxenenheten har nyligen genomfört en sammanslagning och totalt arbetar 9 handläggare däri, varav åtta arbetar med ekonomiskt bistånd och två utreder individer över 21 år med beroende- och missbruksproblematik enligt SoL och LVM. I uppdraget ingår även att handlägga våld i nära relation. Inom enheten finns en första socialsekreterare som tar emot inkommande ärende, gör en riskbedömning och fördelar dem sedan till handläggarna.

Inom enheten finns även en missbruksbehandlare och enligt intervjuer framgår att det varje vecka sker en samverkan mellan handläggare, behandlare, förste socialsekreterare och enhetschef för att fastställa en planering kring brukaren. Insatser från boendestödet kan beviljas i samverkan med kommunens socialpsykiatri.

Vid faktakontroll inkommer dokumentet *Central styrning 2023* där det framgår att inkommande ärenden med missbruksproblematik och våld i nära relation ökat under året och att båda socialsekreterarna legat över rekommenderad gräns enligt ärendetyngdsmätningar andra halvan av 2023. Detta har föranlett en omorganisation med start i januari 2024 där en omfördelning av arbetsuppgifter sker, bland annat kommer två socialsekreterare som tidigare handlagt ekonomiskt bistånd handlägga nya ärenden och fungera som ett mottag för enheten. Av dokumentet framgår även att med anledning av att biståndsbedömd öppenvård ökat och att det enbart finns en missbruksbehandlare så har öppen ingång tillfälligt stängts för att hantera de mest akuta biståndsbedömda behoven.

3.2. Förebyggande arbete

Enligt socialtjänstlagen (3 kap 7 §) ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Ett förebyggande arbete innefattar att i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda hjälp. Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

I Säffle kommun omnämns följande som ett led i det förebyggande arbetet:

Vid intervjuer framgår att det förebyggande arbetet främst riktas mot barn och unga genom bland annat skolsocialt team och fältassistenter under sommaren eller större händelser såsom vid marknad eller skolavslutning. Från hösten 2023 finns en ANDT- samordnare och det finns en kommunövergripande samverkan, *Trygg i Säffle*, som leds av räddningstjänsten och deltar gör bland annat polis, sjukvård och fastighetsbolag.

Kommuner erbjuder också vissa insatser utan biståndsbeslut (öppen ingång) med behandlare. Enligt dokumentet *Central styrning 2023* är öppen ingång tillfälligt stängd sedan november 2023.

Kommunen har stöd i sitt förebyggande arbete av Region Värmland, där kultur- och bildningsnämnden har ett särskilt ansvar för folkhälsostrategiskt arbete. I detta ingår bland annat att kartlägga hälsoutvecklingen i länet vilket ger kommunen värdefulla kunskapsunderlag kring bland annat droganvändning. Regionens folkhälsoenhet samordnar även nätverk kring hälsofrågor som når bredare målgrupper än socialtjänst och hälso- och sjukvård, exempelvis även skola, polis, fritidsverksamhet och andra grupper som är relevanta i ett förebyggande arbete. Mer om detta arbete finns beskrivet i den samlade rapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

3.3. Biståndsbedömning, stöd och behandling

Enligt socialtjänstlagen (5 kap. 9 §) ska socialnämnden aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. I samförstånd med den enskilde ska nämnden planera hjälp och vård samt noga bevaka att planen fullföljs. När det finns skäl att tvångsvårda någon på grund av missbruk, ansvarar socialnämnden för att ansöka om tvångsvård hos förvaltningsrätten.

Inom ramen för granskningen har ett stickprov genomförts i form av en aktgranskning avseende ärenden inom beroende och missbruk. Aktgranskningen har omfattat tio akter med pågående eller nyligen avslutade insatser från socialtjänsten.

Av aktgranskningen framkommer bland annat att:

- ▶ I 3 av 10 akter har någon form av standardiserat bedömningsinstrument använts.
- ▶ I 5 av 10 akter har barnperspektivet beaktats.
- ▶ I 9 av 10 akter har en vårdnadsplan upprättats.
- ▶ I 2 av 10 akter har en genomförandeplan upprättats.
- ▶ I samtliga akter har uppföljning av beslutade insatser dokumenterats.
- ▶ I 4 av 10 akter uppges SIP (samordnad individuell plan) ha upprättats men dokumentation har ej tillhandahållits.

Detaljerade uppgifter om vilka kontrollmoment som ingått i stickprovet samt resultatet finns i bilaga 2. Vissa kontrollmoment har inte varit bedömningsbara alternativt tillämpningsbara, vilket även framgår i bilaga 2.

Enligt socialtjänstlagen (2 kap. 7 §) ska kommunen erbjuda samordnade individuella planer (SIP) till den som har behov av insatser från kommunen enligt socialtjänstlagen och från regionen enligt hälso- och sjukvårdslagen (16 kap. 4 §). Planen ska vara skriftlig och utgå från den enskildes bakgrund, behov och mål samt ska omfatta åtgärder från berörda verksamheter. Aktgranskningen indikerar att Sjöfalle kommun inte tillämpar samordnad individuell planering i någon stor utsträckning. Vid intervjuer framkommer dock upplevelsen av att SIP:ar används frekvent, men att det är svårt att få med sig regionen i arbetet, framför allt på grund av personalbrist inom både öppenvårdspsykiatri och vårdcentralen.

De stödinsatser som är tillgängliga inom kommunen är behandlare inom öppenvården och det framkommer vid intervjuer att det är många som är i behov av och beviljas insatsen. Intervjuade uppger att både Sol- och LVM-placeringar har ökat inom kommunen och anledningen uppges vara att kommunen känner sig tvungen att placera på grund av att brukaren inte får insatser från regionen eller att regionens insatser kommer för sent.

Kommunen är medlem i Värmlands läns vårdförbund som gemensamt med Region Värmland bland annat driver *Beroendecentrum Värmland* och *Riddarnäset*, två behandlingshem som erbjuder medicinsk abstinensbehandling samt psykiatriska och psykosociala bedömningar.

Placeringar sker via biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen och vårdbegäran från respektive hemkommun. För observationer kring denna specifika verksamhet, se den samlade rapporten *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*. Det framkommer i intervjuer att Säffle kommun använder sig av Beroendecentrum och uttrycker att det borde finnas fler platser eftersom det är en lång väntetid. Det har hänt att de har behövt köpa platser på privata behandlingshem, även om de försöker prioritera hemmaplanslösningar.

Av länsöverenskommelsen framgår att det ska finnas läns- och lokala beroendemottagningar för unga mellan 13 och 25 år där region och kommun eller kommunalförbund bedriver verksamhet i samma lokaler. En arbetsgrupp har presenterat förslag på att inrätta en länsgemensam mottagning, lokala mottagningar samt en vårdavdelning för unga. Rapporten har varit ute på remiss och fått positiva svar från 14 av 16 kommuner i länet samt regionens hälso- och sjukvårdsnämnd. Det framkommer vid intervjuer att det finns en frustration då intervjupersonerna upplever att det inte händer någonting med de förslag och inriktningsbeslut som fattats i den politiska styrgruppen och i den centrala ledningsgruppen.

3.4. Pågående utvecklingsarbete

Enlig socialnämndens verksamhetsplan och detaljbudget 2023 arbetar individ- och familjeomsorgen tillsammans med regionen med förslag om lokala beroendemottagningar för riskbruk/missbruk och beroende för unga. Under granskningens gång framkommer att det under hösten 2023 pågått ett utvecklingsarbete med etablering av en integrerad beroendemottagning för unga (Mini-Maria) 13-25 år i Säffle. Deltar i arbetet gör representanter från regionen Säffle kommun samt Värmlands läns vårdförbund. Uppdraget inkluderar bland annat att ta fram en verksamhetsbeskrivning och att upprätta ett samverkansavtal mellan regionen och Säffle kommun. Planerade uppstart för verksamheten uppges vara våren 2024.

Det framkommer vid intervjuer att samarbetet med Värmlands läns vårdförbund är uppskattat.

3.5. Det finns en varierande kvalitet på samverkan med regionens verksamheter

Vård och behandling för personer med missbruks- och beroendeproblem är ett gemensamt ansvar och uppdrag för kommunens socialtjänst och regionens hälso- och sjukvård. Vårdcentralerna inom Hälsoval Värmland har ett ansvar för personer med alkoholmissbruk, medan psykiatrin i regel ansvarar för personer med narkotikamissbruk och psykiatriskt tillstånd. Stöd och behandling i form av samtal, medicinsk behandling, medicinska tester, specialiserad heldygnsvård och andra insatser förekommer i regionens verksamhet; för mer om detta se *Granskning av samverkan kring missbruksvård - Region Värmland och värmländska kommuner*.

Det framkommer vid intervjuer att det finns en varierande kvalitet på samverkan med regionens verksamheter. Upplevelsen är att regionens personalbrist påverkar möjligheten att samverka med kommunen och att ge insatser till brukare. Detta har resulterat i att kommunen upplever att de agerar utöver den lokala överenskommelsen och vad som är deras ansvar.

I Säffle finns Ronden, ett lokalt samverkansupplägg mellan psykiatriska öppenvården, två vårdcentraler samt Säffle kommuns socialtjänst. Mötena sker veckovis och har en mötesledare och agenda. Vid mötena diskuteras gemensamma brukare utefter att ett

sekretessmedgivande från brukare inhämtats. Det framkommer vi intervjuer att samverkansforumet är väl etablerat och mycket uppskattat bland deltagarna.

4. Uppföljning och utveckling

4.1. Kommunens egen uppföljning

I Socialtjänstlagen (3 kap. 3 §) framgår att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Utförande personal ska ha lämplig utbildning och erfarenhet, och kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Av interkontrollplan 2022 och 2023 framgår att det inte finns några kontrollområden med bäring på beroende eller missbruk. Av *Riskanalys med värderingar och åtgärdsplan 2023-2024* framgår att socialförvaltningen månatligen följer statistik inom området genomförda SIP, som sedan skickas till Socialstyrelsen. Fokus läggs särskilt på hushåll med barn vad gäller arbetet mot självförsörjning. Denna granskning har inte tagit del av statistik gällande SIP inom missbruksområdet.

Vid intervjuer framgår att förvaltningen använder systemet Hypergene för att registrera mål och uppföljningar och att nämnd tar del av statistik månadsvis samt vid delårs- och helårsrapport, till exempel antal öppenvårdsinsatser och placeringar. Intervjuade uppger att det finns utrymmer för ökad information och återkoppling mellan förvaltning och nämnd. De interna avvikelser som förvaltningen upprättar går till socialt ansvarig socionom som sammanställer dem. Nämnden tar del av inrapporterade avvikelser.

4.2. Uppföljning av länsgemensamma avtal och överenskommelser

Den centrala ledningsgruppen för missbruks och beroendevården ska följa upp länsöverenskommelsen vart annat år. Det ska ske i samarbete med kommunernas socialtjänst samt berörda verksamheter inom regionen. Det framkommer vid intervjuer att kommunens representant i den lokala ledningsgruppen är ny och inte kan uttala sig kring hur samverkan i den lokala ledningsgruppen fungerar eller om överenskommelserna följts upp. Nämnden följer inte upp den lokala överenskommelsen.

5. Tidigare granskning av missbruksvården

Under 2017 granskade PWC på uppdrag av kommunens revisorer om socialnämnden i Säffle kommun säkerställt att vård, omsorg och stöd avseende missbruksvård fungerar på ett tillfredsställande sätt. Sammanfattningsvis visade rapporten på att socialnämndens styrning, uppföljning och interna kontroll inte bedömdes vara tillräcklig för att säkerställa ändamålsenliga arbets- och samverkansformer mellan huvudmännen.

Rapporten innehöll flera rekommendationer för hur samverkan kring missbruksvård kan förbättras. Nedan följer en sammanfattning av rekommendationerna samt EY:s bedömning av nuläget i samband med denna granskning.

Rekommendation	Bedömning av kommunens arbete med rekommendationen
Säkerställ att bedömningsinstrument används vid utredning för att synliggöra psykisk ohälsa eller annan problematik.	Aktgranskningen visar att standardiserade bedömningsinstrument inte användas i en särskilt stor omfattning.
Säkerställ att SIP initieras och upprättas i de fall där samsjuklighet förekommer.	SIP upprättas i hälften av de granskade akterna.
Se över att nämndens riktlinjer för missbruksvård är samstämmiga med styrningen genom Länsöverenskommelsen och den lokala överenskommelsen.	Granskningen har tagit del av nämndens riktlinjer för handläggning vuxna vari missbruksvård förekommer. Det framgår i granskningen att riktlinjerna, i och med en omorganisation, är i behov av en översyn.
Fastställ verksamhetsmål och måtetal för att följa fullmäktiges styrning mot samverkan inom missbruksvården.	Ett fullmäktigemål bryts ner av socialnämnden till att antal SIP ska öka. Statistik följs månatligen.
Utveckla nämndens interna kontroll för att säkerställa att styrningen inom missbruksvården och specifikt gällande samverkan inom denna efterlevs.	Av interkontrollplan 2022 och 2023 framgår inte några kontrollområden med bäring på beroende eller missbruk samt samverkan inom det området.

6. Svar på revisionsfrågor

Revisionsfråga	Svar
<p><i>Vilka aktuella avtal och överenskommelser finns mellan Region Värmland och kommunen?</i></p>	<p>De aktuella avtal som finns mellan Region Värmland och Säffle kommun är den övergripande länsöverenskommelsen och den lokala överenskommelsen mellan Säffle och Grums kommun, vårdcentralen och öppenvårdspsykiatri. Genom Värmlands läns vårdförbund finns avtal med Region Värmland gällande de gemensamma verksamheterna Beroendecentrum och Riddarnäset.</p>
<p><i>Vilka styrdokument har kommunen utfärdat till sina berörda verksamheter samt vilka instanser har beslutat om styrdokumentet?</i></p>	<p>I Säffle har socialnämnden beslutat om styrdokument i form av riktlinjer för handläggning vuxna, vari missbruk- och beroendevård förekommer. Riktlinjerna uppges vara i behov av en översyn i och med en omorganisering.</p>
<p><i>Hur bedrivs arbetet i verksamheterna och överensstämmer det med vad som avtalats och vad som framgår av beslutade styrdokument, sker till exempel upprättandet av SIP i avsedd omfattning?</i></p>	<p>I Säffle finns två socialsekreterare som arbetar med beroende- och missbruksärenden samt våld i nära relation. Det finns en missbruksbehandlare och det framgår att kommunen både gör placeringar på Beroendecentrum och på privata behandlingshem.</p> <p>Aktgranskningen visar att standardiserade bedömningsinstrument inte används i så stor omfattning och att SIP upprättas i hälften av ärendena. I de flesta akterna har en vårdplan upprättats, men bara i två akter har en genomförandeplan upprättats. I samtliga akter har uppföljning av beslut genomförts.</p> <p>Vi anser att det finns förbättringspotential, men vi ser inga uppenbara brister i förhållande till kommunens åtagande enligt den övergripande länsöverenskommelsen.</p>
<p><i>Bedriver huvudmännen ett förebyggande arbete mot missbruk?</i></p>	<p>Delvis. Säffle kommun bedriver ett begränsat förebyggande arbete mot vuxna individer med beroende- eller missbruksproblematik, vilket framför allt består av insatser utan biståndsbeslut (öppen ingång) i form av råd- och stödsamtal.</p> <p>Vi bedömer att det finns möjlighet att se över och stärka det förebyggande arbetet med hänvisning till socialtjänstlagen, men bedömer även att det är troligt att det förebyggande arbetet kan komma att förändras i och med en ny socialtjänstlag där kommunen behöver ta</p>

	ett större helhetsgrepp kring det förebyggande arbetet.
<i>Har ansvariga nämnden följt upp om avtal och andra styrdokument efterlevs?</i>	Nej. Den övergripande länsöverenskommelsen revideras och följs upp i den centrala ledningsgruppen och den lokala överenskommelsen revideras och följs upp i den lokala ledningsgruppen. Socialnämnden tar inte del av uppföljningarna.
<i>Bedöms nämndens styrning, uppföljning och interna kontroll vara tillräcklig för att säkerställa ändamålsenliga arbets- och samverkansformer mellan huvudmännen samt mellan kommunens olika enheter?</i>	Delvis. Det framgår inte i granskningen att det finns brister i befintliga arbets- och samverkansformer som inte uppmärksammats av nämnden, till exempel följer nämnden månatligen statistik gällande SIP. Dock framgår i granskningen att interkontrollplanen inte lyfter missbruksområdet och att det inte framgår hur nämnden följer upp de uppsatta mål som finns för området.
<i>Har åtgärder vidtagits utifrån de iakttagelser och rekommendationer som framfördes i granskningen 2017?</i>	Delvis. Se tabell på sidan 14.

Stockholm, 2024-02-08

Nina Högberg
Certifierad kommunrevisor

Josefine Algotsson
Verksamhetsrevisor

Matilda Petersson
Verksamhetsrevisor

Sarah Thorsell
Verksamhetsrevisor

Bilaga 1 Källförteckning

Intervjuade funktioner

- ▶ Socialnämndens presidium
- ▶ Socialchef
- ▶ Enhetschef
- ▶ Socialsekreterare

Granskad dokumentation

- ▶ Fullmäktigemål och budget 2023-2025 för Säffle kommun samt ägardirektiv för bolagskoncernen
- ▶ Socialnämndens verksamhetsplan och detaljbudget 2023
- ▶ Mål missbruk 2023
- ▶ Central styrning 2023
- ▶ Reglemente för socialnämnden
- ▶ Internkontrollplan 2022
- ▶ Internkontrollplan 2023
- ▶ Bokslut 2022
- ▶ Delårsbokslut 2023
- ▶ Delegeringsordning, Socialförvaltningen, 2023
- ▶ Detaljbudget och verksamhetsplan, Socialnämnden, 2023
- ▶ Ekonomisk rapport, 2022
- ▶ Kommunfullmäktige mål och budget, 2023
- ▶ Riskanalys med åtgärdsplan, 2023
- ▶ Rutin för rondan
- ▶ Tillägg till reglemente
- ▶ IFO statistik 2021-2023
- ▶ Riktlinje handläggning vuxna

Bilaga 2 Aktgranskning

Kontrollfråga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Summa
Har utredning inletts utan dröjsmål och framgår skäl till utredning? ⁴	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	10/10
Har bedömnings- eller utredningsinstrument använts i utredningen?	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	3/10
Framgår det av dokumentationen hur den enskilde uppfattar sina behov av hjälp och stödinsatser?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	10/10
Om barn finns i ärendet, har nämnden gjort en bedömning av barnperspektivet?	Ja	Et ⁵	Nej	Ja	Et	Ja	Ja	Ja	Eb ⁶	Eb	5/10
Vid beslutade insatser finns upprättad vårdplan/uppdrag?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	9/10
Vid beslutade insatser finns upprättad genomförandeplan?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	2/10
Dokumenteras uppföljning av beslutade insatser samt eventuella skäl till avslutande av insats?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	10/10
Har en Samordnad individuell plan (SIP) initierats eller upprättats?	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	4/10
<i>Framgår det av den individuella planen vilka insatser som behövs?</i>	<i>Et</i>	<i>Et</i>	<i>Eb⁷</i>	<i>Et</i>	<i>Eb⁸</i>	<i>Et</i>	<i>Eb⁹</i>	<i>Et</i>	<i>Eb¹⁰</i>	<i>Et</i>	<i>0/10</i>
<i>Framgår det av den individuella planen vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för?</i>	<i>Et</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>0/10</i>
<i>Framgår det av den individuella planen vem som har det övergripande ansvaret för planen?</i>	<i>Et</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>Eb</i>	<i>Et</i>	<i>0/10</i>

Et = Ej tillämpningsbart.

Eb = Ej bedömningsbart.

⁴ Bedömningen görs på om utredning inletts skyndsamt inom 14 dagar.

⁵ Ej tillämpningsbart eftersom klienten ej har barn/barn över 18 år.

⁶ Framgår inte åldern på barnen, därav ej bedömningsbart.

⁷ Framgår att SIP genomförts, men finns inget medskickat dokument på SIP.

⁸ Framgår att SIP genomförts, men finns inget medskickat dokument på SIP.

⁹ Framgår att SIP genomförts, men finns inget medskickat dokument på SIP.

¹⁰ Framgår att SIP genomförts, men finns inget medskickat dokument på SIP.